

УРОК ЗАРУБІЖНОЇ ЛУТЕРАТУРИ

**Що робить людину щасливою?
(Причини деградації Скруджа та його переродження)**

За повістю Чарльза Діккенса
«Різдвяна пісня у прозі, або різдвяне оповідання з привидами»
(6 клас)

Підготувала:
Савчук Лариса Віталіївна
вчитель зарубіжної літератури та трудового навчання
(вища кваліфікаційна категорія,
звання – старший вчитель)

Тема: Що робить людину щасливою? (Причини деградації Скруджа та його переродження)

*За повістю Чарльза Діккенса
«Різдвяна пісня у прозі, або різдвяне оповідання з привидами»
(6 клас)*

Мета:

- простежити шлях Скруджа Різдвяної ночі, зробити висновки про причини деградації;
- вдосконалювати навички характеристики літературного героя зображеного в динаміці;
- сприяти активізації читацької діяльності учнів, працювати над культурою мовлення;
- розвивати спостережливість, образне мислення, уважність, уяву;
- формувати гуманістичні ідеали доброти, справедливості, милосердя, викликати бажання робити добро.

Обладнання:

- підручник із світової літератури;
- портрет Ч. Діккенса;
- словник уроку;
- робочі листки із завданнями

Словник уроку: повість, пісня, антитеза, гуманізм, деградація,

Тип уроку: психологічне дослідження – комбінований урок-презентація

Міжпредметні зв'язки: англійська мова, українська література, музика, образотворче мистецтво

Очікувані результати:

Учень:

- характеризує літературного героя, зображеного в динаміці;
- на прикладах з'ясовує, що таке людяність, доброта, милосердя, вміння співчувати.
- розуміє основну «різдвяну тріаду» - чудо, спасіння, дар.

(02.02.1812 – 08.06.1870)

Уільям Пауер Фріз. Портрет Чарльза Діккенса

*... А найкраще було те,
що і Майбутнє належало йому
і він міг змінити свою долю.*

Ч. Діккенс

... Не гроші роблять людину щасливою, а людяність

Ч. Діккенс

Хід уроку:

I. Стимулювання та мотивація навчально-пізнавальної діяльності.

1.1. Вступне слово вчителя.

На першому етапі уроку вчитель вмотивовує наступну діяльність, позитивно спрямовує на працю.

Враховує особистий досвід учнів щодо проблеми уроку.

Викорисовує психологічний тренінг, музичний момент.

Якщо дитину запитати, яке свято (крім дня народження, звичайно) вона любить понад усе, то, найпевніше, у відповідь почуємо: «Новий рік і Різдво». Це й зрозуміло, адже на ці свята малеча отримує безліч усіляких подарунків. А ще можна зібрати гурт і піти з колядками й щедрівками або вулицями рідного села, або до сусідських квартир у багатоповерхівці, щоб потім довго ласувати і хвалитися наколядованим чи нащедрованим. А іноді навіть і ходити нікуди не треба: до тебе в гості самі прийдуть бабусі, дідусі, хрещені та інші родичі чи знайомі батьків і нанесуть багато солодошів. А то й грошенят за колядку чи щедрівку подарують. І за всією цією веселою метушнею інколи якось забувається справжній дух великого свята — Різдва Христового. А свято це родинне.

1.2. Запитання:

- Про які дні ми говоримо?

(Слайд 1, 2)

Ви отримали робочі картки, на яких будемо працювати протягом уроку, запишіть число

1.3. Завдання:

- прочитайте слово

(Різдво)

- Створіть асоціативний ряд:

Р – радість, родина

І – ікона, Ісус, іграшка

З – зірка, зима, заколядуймо

Д – диво, дари, діти, доброта

В – веселоці, вдячність, вечеря, Віфлеєм

О – очікування, очищення

Різдво - єдиний час в довгому календарі року, коли всі люди, немов би за мовчазною згодою, вільно розкривають свої серця, що досі були немовби замкнені на замок, і переймаються співчуттям до знедолених...

Чарлз Діккенс

Актуалізація опорних знань учнів.

2.1. Життя і творчість письменника.

Саме доброті й милосердю (їх називають гуманізмом) своєю творчістю вірно служив англійський письменник Чарльз Діккенс (слайд 3)

За часів Діккенса, як і нині, Англія святкувала Різдво 25 грудня. Це свято передувало зустрічі Нового року і поєднувалося у свідомості людей з радісним очікуванням щасливих змін. І нехай ці сподівання найчастіше залишалися ілюзорними, як і мрія Діккенса про об'єднання – хоча б межах різдвяного свята – багатих і бідних, письменник не втомлюється звертатися до людей з проповіддю почуттів народу, як його вродженої доброти та життєрадісності, щирих веселощів, без яких життя бідняків було б ще убогішим та сумнішим.

- Літературі якого народу належить творчість Чарльза Діккенса?
(Англія)

(слайд 4)

2.4. Бесіда на первинне сприйняття прочитаного:

- Чи сподобалась вам повість? Поясніть свою думку. Які емоціональні переживання вона викликала?

(Співчуття, обурення, сміх)

- Коли відбувається дія? Чи випадковий вибір письменника?

(Ні, бо Різдво – найулюбленіше свято жителів туманного Альбіону – пов'язане для Діккенса з певними моральними уявленнями, зокрема з ілюзією примирення ворогів і забуттям образ, установленням миру та доброзичливих взаємин між людьми, до яких би суспільних прошарків вони не належали. Та й «Різдвяні оповідання були задумані Діккенсом як соціальна проповідь в цікавій художній формі. Він звертається як до бідних, так і до багатих із закликом морального вдосконалення багатих і покращення долі бідних. Діккенса ще за життя величали «містером Різдво», «великим різдвяним церемонемейстером». У цьому і полягає гуманістичний зміст твору, його висока людяність).

II. Визначення мети і завдань уроку.

Вчитель виробляє мету і проектує завдання уроку бажано спільно з учнями. Залучає дітей до планування наступної діяльності через попередню роботу (випереджувальні завдання, повідомлення, підготовка унаочнення). Разом з учителем учні складають план роботи, обговорюючи його, визначають показники досягнення визначеної мети (які знання, уявлення, засоби діяльності свідчитимуть про це).

1.1. Мотивація навчальної діяльності. Оголошення теми та мети уроку.

Не помилюся, коли скажу, що кожен з нас прагне піймати казкового птаха на ймення Щастя. Звичайно, кожен розуміє його по – своєму. Мабуть, є якісь істини, обов’язкові для всіх, що полегшують його пошуки. Під час уроку ми спробуємо їх віднайти, тому запишемо тему нашого уроку:

Що робить людину щасливою? (Слайд)

1.2. Актуальна мета. Проблематизація.

Сьогодні ми будемо досліджувати зміни в характері головного героя. Кожна дитина приходить у цей світ доброю, адже людина – творіння Боже, а Бог – це добро.

- 1. То звідки береться зло?***
- 2. Чому у світі так багато злих, недобрих людей?***
- 3. Чому добра від народження людина стає злою, безсердечною особою?***
- 4. Що заважає людині бути щасливою?***

Саме ці проблемні питання ми намагатимемося розв’язати на прикладі життя Скруджа Ебенезера.

(проблемні питання записані на дошці).

Для початку давайте поговоримо про поняття Добро і Зло.

Представимо їх у вигляді сенкану.

Добро	Зло
<i>1.Чарівне лагідне.</i>	<i>1. Жорстоке, чорне.</i>
<i>2.Допомагає, підтримує, радує</i>	<i>2. Кривдить. вбиває, знищує.</i>
<i>3.Воно збагачує людську душу.</i>	<i>3.Нещадно руйнує душу людини</i>
<i>4.Щастя.</i>	<i>4. Ненависть.</i>

1.3. Запитання:

Які асоціації виникають у вас, коли ви чуєте слова добро і зло?

- А які на вашу думку кольори є кольором добра? А зла. Поясніть
(білий - чистий, прозорий, на ньому видно кожну пляму, потребує поваги до себе; чорний – темний, за ним можна сховатися)
- Які кольори домінують у творі Діккенса?
(спочатку темні, неяскові, а згодом все змінюється)
- який літературний прийом використовує автор?
(антитеза)
- у чому на початку повісті проявляється герой?
(у злі)

III. Узагальнення й систематизація знань.

1. Слово вчителя

Щоб з'ясувати, чому Скрудж став черствим, байдужим до чужої біди, потрібно проаналізувати все його життя від самого дитинства. Давайте ще раз звернемося до тексту повісті й докладніше поговоримо про зустрічі Скруджа з Духами часу.

2. Словникова робота.

Ви отримали завдання з'ясувати значення понять «деградація», «деградувати».

Деградація – занепад

Деградувати – ставати гіршим, йти назад у розвитку, занепадати.

3. Бесіда за запитаннями.

- Чи можемо ми сказати про головного героя Скруджа, що він деградує, стає гіршим з року в рік?

Давайте спробуємо розібратися, чому спокійний, самостійний хлопчик перетворився на скупого «жмикрута».

4. Спостереження за змінами у житті героя

5. Запитання і завдання до тексту

Аналіз Куплету першого «Дух Марлі»

Що було...

1. На що був здатний Скрудж (прочитайте слова в тексті с.67, запишіть на робочих листках (прийом «гронування») (слайд 10)

2. Знайдіть портрет Скруджа. (Строфа I.) (Слайд 11)

Простежте тему «внутрішнього холоду», який переходить на зовнішність старого скнари (стор. 67)

«Душевний холод заморозив старечі риси його обличчя, загострив крочкуватий ніс, зморищив шкіру на щоках, скував ходу, примусив посиніти губи і почервоніти очі, зробив льодяним скрипучий голос. І навіть його щетинисте підборіддя, рідке волосся і брови, здавалося, узялися намороззю. Він завжди вносив із собою цю жахливу гнітючу атмосферу».

Втілення душевного черствіння, внутрішнього холоду підкріплюється темою зими, морозу, лютої стужі.

Цікаве зіставлення: Скрудж може бути схожий на «водопровідний кран на вулиці», з якого ще «сочилася вода, і він, позабутий усіма, потроху обростав льодом у сумній самотності, поки не перетворився на понуру слизьку глибу»

Висновок: зі Скруджа краплина за краплиною витікає життя і людське тепло, перетворюючи старого скнару на льодяну глибу.

3. **Проблемне питання: Що страшніше лютий мороз чи льодяне серце?**

4. Що про нього говорили у місті?

(Ніхто не міг сказати доброго слова. Його обходили навіть собаки.)

5. Доведіть, що Ебезенер — скнара.

(Економив на всьому і на всіх: на вугіллі, на платні клеркові, відмовився від рідні, нічого не дозволяв навіть собі.)

6. Яке слово було для Скруджа «найлиховіснішим»?

(Це було слово щедрість.)

7. Кого ззовні і з середини нагадує Скрудж?

(живий труп, привід)

8. **Проблемне питання: Чому саму Різдвяної ночі приходять до Скруджа Дух покійного Марлі з трьома Духами: Колишнього, Теперішнього і Майбутнього?**

9. Які ланцюги скував герой для себе?
(Жадібність, жорстокість, байдужість.)

10. Що зрозумів Марлі й чого не бажає зрозуміти Скрудж? (слайд 12)
стор. 70 остання стрічка ...Так, це був Марлі...

(«Турбота про ближнього — ось чого я повинен був прагнути». (Строфа II.)
Скрудж про це не хоче навіть слухати.)

Різдво – велике свято – дурницею назвав.
Цим дуже всіх присутніх
Герой наш здивував.
Його вітають – він не розуміє.
Радіють всі, а він не сміє.
Що ж то за людина є,
Яка Різдва не визнає?

2. Аналіз Куплету другого «Перший із трьох Духів»

1. **Проблемне питання: Навіщо три Духи явилися Скруджу в Різдвяну ніч?**
(Вони повинні були вплинути на героя, примусити його замислитися над своїм грішним життям вже іншою людиною, чия душа відродилася і прагнула творити добро.)

2. **Який з Духів явився першим? Який він на вигляд? (слайд 13)**
Стор. 72 ... Скрудж уздрів перед собою...

1. **На кого схожий Дух Колишнього Різдва? Що тримав у руці?**
(на свічку, тримав гасильник, хотілося натягти гасильник на голову, ше згадувати колишнє)

Слово вчителя:

Вбогий, усіма забутий хлопчик – це не його провина – це натяк дорослим: у дитини має бути дитинство! Як потім скаже Екзюпері : «Всі ми родом з дитинства»

2. **Що показав Дух Колишнього Різдва герою під час подорожі?**
(Самотнє дитинство – важку юність – безрадісну без любовну зрілість)

3. **Яке божество витіснило справжнього Скруджа?**
(Гроші)

стор.76 Усім твоїм новим єством , зміненою душею...

Завдання класу:

Тож давайте складемо схему:

Ланцюжок помилок Скруджа

Важке самотнє дитинство	Зрада коханої і друзів	Головне в житті гроші	Жорстокий,безжальний у стосунках
-------------------------	------------------------	-----------------------	----------------------------------

3. Аналіз Куплету третього «Другій із трьох Духів»

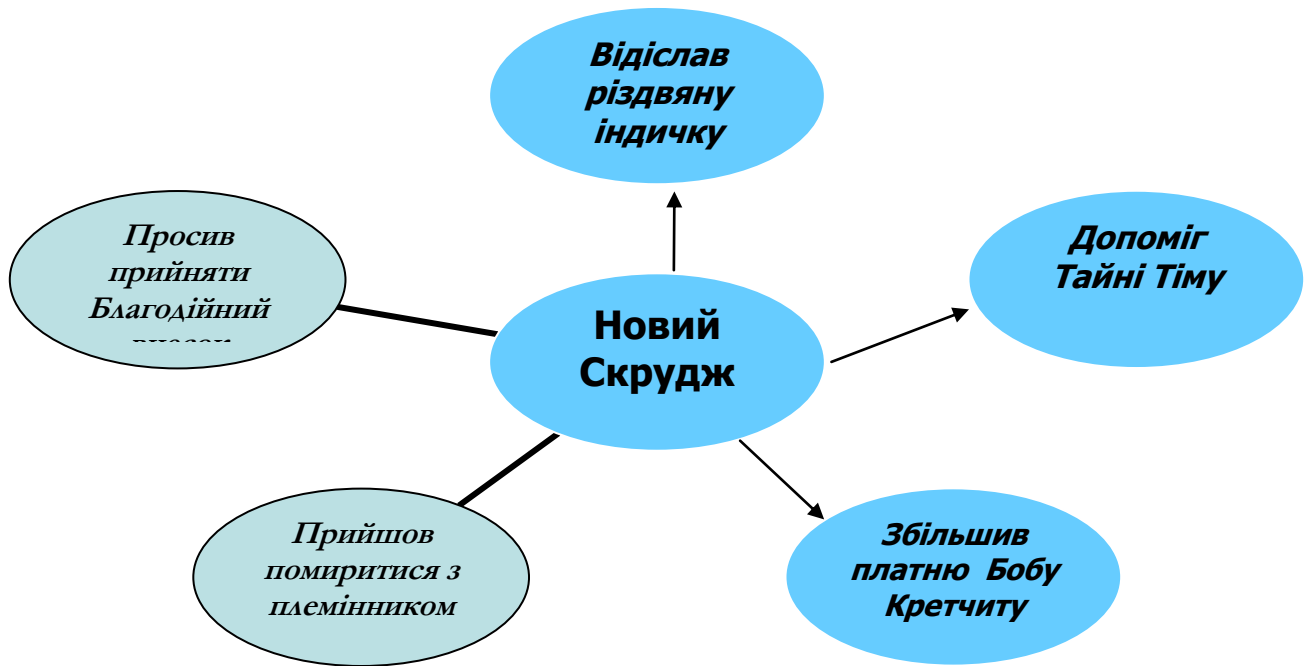
1. Як виглядає Дух Нинішнього Різдва? (слайд 14) **(стор. 77-78. Я – Дух...)**
2. Про що просить Скрудж Духа?
(повчи мене, і хай це принесе користь)
3. Ми знаємо Скрудж – скнара, але хто жаліє його? **(Стор 82. Мені жаль його...)**
(небіж)
4. Про що благає Скрудж Духа?
(Залишитися із сім'єю хоча б на трохи)
5. Чи допомагає Дух людям?
(так) **(стор.83 Дух ставав біля постатей хворих...)**

4. Аналіз Куплету четвертого «Останній із Духів»

1. Як виглядає Дух Прийдешнього Різдва? (стор. 83. Фантом наближався...)
2. Чому Скрудж злякався цього Духа найбільше?
(люди бояться невідомого)
3. Чого найбільше злякався герой? Це кульмінаційний момент повісті
- (свої неоплаканої смерті)
4. Яким шляхом Скрудж ішов до переродження?
(Потрясіння від побаченого підштовхнуло до прозріння й розбудило давно забуте відчуття каяття. А спокута гріхів веде дол. очищення)
5. Який головний урок виніс Скрудж?
(стор. 86 ...я шануватиму Різдво у своєму серці...)

5 Аналіз Куплету п'ятого «Тут і кінець»

1. Яким почуває себе Скрудж (слайд 15) (стор.87 ...Я легкий...)
2. Чим обіцяє Скрудж спокутувати Минуле?
(Теперішнім і Майбутнім)
Складемо схему:

IV. Висновки:

Висновок:

Очищення від зла, що панувало в його душі, відродило і серце героя. Скам'яніле від душевного холоду, воно було здатне вияв лише негативних рис (похмурість, жадібність, жорстокість). Під впливом Різдвяної подорожі воно розтало і стало таким, як у нормальної людини, здатним на добро, милосердя, співчуття, щедрість, людяність. І тільки тепер Скрудж став щасливим.

Завдання: (слайд 16)

розшифруємо вираз Діккенса і тим самим доповнимо слова епіграфа:

Ч. Діккенс доходить геніального висновку: «Не гроші роблять людину щасливою, а людяність»

Отже, автор у творі намагався пояснити походження зла. Скрудж став скнарою, тому що все своє життя присвятив накопиченню грошей. Він замкнув свою душу. Чим більше грошей у нього ставало, тим менше в його душі залишалося людяності, доброти, милосердя, щедрості.

Поступово скупість, жорстокість, бездушність, злість та ненависть до людей стали постійними супутниками в його житті.

Але автор вірив у добро, вірив, що людина зміниться, що ті паростки добра з якими вона приходять у світ, не загинуть і можуть відродитися. І Скрудж не залишається злим і жорстоким, він перероджується.

Висновок: Там, де повинні бути найважливіші людські цінності – дружба, любов, родинні почуття, співчуття

до бідних і знедолених. Щедрість, доброта – були пустота.

Для Скруджа їх просто не існувало. Але за законами космосу все має бути у стані рівноваги. Не можна будь чому надавати перевагу, порушується гармонія, і людина деградує, якщо в її душі переважає матеріальне. Таких як Скрудж в реальному житті багато. І Ч. Діккенсу, як людині глибоко віруючій, важливо було привернути увагу багатіїв до бідних, а також замислитись над життєвими цінностями, над збереженням душі.

Автор знаходить фантастичну можливість сказати Скруджу та іншим, таким як він, про те, що гроші не головне в житті, про те, що в реальності треба піклуватися про спасіння душі.

Головна мета автора – відродити душу головного героя.

Висновок: Подорож, яку здійснив Скрудж у Різдвяну ніч. Докорінно змінила героя. Він перетворюється на добру, щирю людину, якою пишається місто. Не всі розуміють «нового» Скруджа, та йому байдуже, бо він знає, що в житті найцінніше. Гроші, багатства усього світу не можуть замінити людині любов близьких, повагу інших людей та щирість спілкування. Справді казковий кінець! І ми знаємо тепер, що людське щастя не залежить від багатства. І лише добрій, щирій людині відкриті істини радості буття.

У. Домашнє завдання:

1. Оскільки кожна людина бажає на Різдво отримати подарунок, таж героєві повісті я пропоную подарувати вітальну листівку, яку ви заповните вдома.

*3. Завдання: «Збережи останнє слово за собою» «Мікрофон»
«Головні життєві цінності – це....»*

Завдання: Бліц – опитування

Запитання для всіх

1. Як називалася контора, в якій працював головний герой твору? («Срудж і Марлей»)
2. З якими природними явищами автор порівнює Скруджа? (Зі снігом, морозом, градом, жорстоким вітром).
3. Що висіло на дверях домівки Скруджа?(Молоток)
4. Хто ще жив разом із ним у цьому будинку?(Ніхто)
5. Для чого з'явився дух Марлі?(Щоб змінити Скруджа)
6. Хто розпочав мандри Скруджа? (дух Минулого)
7. Звідки розпочалася подорож Сруджа у минуле?(З дитинства)
8. Хто така дівчина в траурі? (Колишнє кохання Скруджа).
9. Хто або що розбило їхнє кохання? (Золото, гроші)
10. Куди пролягала друга мандрівка Скруджа? (У теперішнє).

Заключне слово вчителя.

Прочитанні останні рядки «Різдвянбої пісні..» Ч. Діккенса. Але диво різдва – диво Добра та Любові до людей залишиться у наших серцях, тому що «принцип Добра завжди перемагає».

Сьогодні ми подарували один одному свято спілкування.
(Оцінювання навчальних досягнень).

Але подарунок не завжди буває матеріальним. Подарувати можна посмішку, погляд, добре слово і цим можна зробити людину щасливою. Добро, яке ми творимо, варте великого скарбу. Тож давайте в святкові дні будемо уважні до оточуючих, не забуваємо про посмішку, тому що вона в різдвяні дні має дуже велику ціну.